

YHDENVERTAISUUS- JA TASA-ARVOLAUTAKUNTA/Jaosto

Saavutettavuus, yleisötilaisuus, kulttuuri, välillinen syrjintä, uhkasakko

Diaarinumero: 3xx/2018, 4xx/2018, 4xx/2018, 4xx/2018 ja 4xx/2018

Antopäivä: xx.xx.2019

Pyörätuolia vammansa takia liikkumiseensa käyttävä hakija katsoi tulleensa syrjityksi, kun ei ollut päässyt A Oy:n järjestämiin yleisölle avoimiin tilaisuuksiin, jotka oli järjestetty esteellisissä tiloissa. Hakija vaati yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakuntaa kieltämään A Oy:n syrjivän menettelyn ja asettamaan uhkasakon päätöksen tehosteeksi.

Kaupungin rakennusvalvonnan lausunnon mukaan tilat eivät täyttäneet voimassaolevia esteellisyyismääräyksiä. Vastaajan oli oman selvityksensä perusteella järjestänyt kaikki tilaisuutensa samoissa tiloissa. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoi, että asiassa oli syntynyt oletama välillisestä syrjinnästä.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta totesi, että vaikka kirjallisuutta ja lukemista käsittelevän klubin tarkoitus ei ollut esimerkiksi poliittisia osallistumisoikeuksia edistävä, klubi ja siihen osallistuminen ovat merkinneet avoimeen yhteiskunnalliseen kulttuurielämään osallistumista, johon yhdenvertaista osallistumista YK:n vammaisyleissopimus niin ikään turvaa.

Vastaajan menettely oli ollut toistuvaa ja jatkuvaa. Vastaaja ei kiistänyt, ettei muita esteettömiä tiloja tilaisuuksien järjestämiseksi olisi ollut saatavilla eikä se tuonut esiin, että se olisi edes harkinnut tilaisuuksien siirtämistä esteettömissä tiloissa.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoi, että menettelyn jatkuessa ja muun selvityksen puuttuessa kyse ei ollut poikkeuksellisesta hyväksyttävään syyhyn perustuneesta tilajärjestelystä. Lautakunta katsoo myös, ettei vastaaja ollut ennalta sovittuun järjestämispaikkaan vetoamalla esittänyt toiminnalleen yhdenvertaisuuslain 13 §:n tarkoittamaa hyväksyttävää tavoitetta, joka olisi voinut oikeuttaa välillisen syrjinnän.

Edellä selostetuilla perusteilla yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, ettei vastaaja ole kumonnut asiassa syntynyttä syrjintäoletamaa.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoi A Oy:n välillisesti syrjineen hakijaa ja kielsi sitä uusimasta tai jatkamasta syrjintää.

Koska vastaajalla oli hakijan hakemusten vireilläollessa ollut tilaisuus muuttaa menettelyään, mutta se ei sitä tehnyt, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta asetti päätöksensä tehosteeksi 5.000 euron uhkasakon.

(Lainvoimainen)

Asioiden käsittely

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta on hallintolain (434/2003) 25 §:n nojalla valmistellut yhdessä ja ratkaissut samalla kertaa samoja asianosaisia koskevat asiat YVTltk 3xx/2018, 4xx/2018, 4xx/2018, 4xx/2018 ja 4xx/2018, koska asioissa tehtävillä päätöksillä saattaa olla merkittävä vaikutus toisiinsa.

Asian tausta

Hakija on selkäydinvammainen ja käyttää liikkumiseensa sähköpyörätuolia. A Oy on järjestänyt viisi K -klubin tilaisuutta B -ravintolassa 23.1.2018, 13.2.2018, 13.3.2018, 10.4.2018 ja 22.5.2018. Hakijan viisi hakemusta koskevat jokainen yhtä näistä tilaisuuksista.

Hakijan vaatimukset

Hakija pyytää yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakuntaa toteamaan, että A Oy on syrjinyt häntä hänen vammaisuutensa perusteella ja kieltämään syrjinnän jatkossa. Hakija pyytää uhkasakon asettamista päätöksen tehosteeksi.

Hakijan perustelut

Vastaaja oli järjestänyt kaikki viisi K-klubin tilaisuutta esteellisessä ravintolassa, joten vastaajan menettely oli ollut syrjivää. Hakija oli pyrkinyt osallistumaan tilaisuuksiin, mutta ei ollut portaiden takia päässyt pyörätuolillaan sisään ravintolaan. Sähköpyörätuolin kantaminen ei tuolin painon vuoksi olisi ollut turvallista eikä muutoinkaan asianmukaista. Tiloissa ei hakijan käsityksen mukaan ollut myöskään esteetöntä wc:tä. Hakija oli saapunut muun muassa 23.1.2018 järjestettyyn klo 18.00 alkaneeseen tilaisuuteen jo klo 17.15 ja seurannut tilaisuutta kylmissään ravintolan ulkopuolella pakkasessa 18.05 saakka. Hakija oli ollut paikalla hyvissä ajoin ja vasta hänen saapumisensa jälkeen tila oli tullut täyteen.

K-klubin tilaisuudet olivat olleet kaikille avoimia ja niistä oli ilmoitettu sosiaalisessa mediassa ja lehdessä. Vastaaja oli järjestänyt myös aiemmin vastaavia yleisötilaisuuksia samassa esteellisessä ravintolassa 12.12.2017, 14.11.2017, 24.10.2017 ja 19.9.2017 ja kaikki nämä tilaisuudet olivat olleet vammaisia syrjiviä. Kun vastaaja oli vain jatkanut syrjintää, sen menettely oli ollut häikäilemätöntä.

Muiden pyörätuolinkäyttäjien mahdollinen avusteinen osallistuminen tilaisuuteen ei tehnyt tilaisuudesta vähemmän syrjivää. Sillä, oliko hakija A Oy:n lehden tilaaja, ei ollut asian oikeudellisen arvioinnin kannalta merkitystä. Asiassa ei ollut merkitystä myöskään sillä, oliko tilaisuus ollut yhteiskunnallinen tai poliittinen, vai kirjallisuuden ja lukemisen asialla. Tahallisuus esteellisten tilojen valitsemisessa ei ollut oikeudellisesti relevantti seikka.

Asiassa ei ollut kysymys kohtuullisten mukautusten arvioinnista.

Vastaajan vastaus

A Oy kiistää kaikissa vastauksissaan menetelleensä syrjivästi K-klubin tilaisuuksia järjestäessään.

Vastaajan perustelut

Vastaaja oli järjestänyt K-klubia kuukausittain syyskuusta 2017 lähtien ja tilaisuuksia oli järjestetty kuusi kertaa ennen hakijan ensimmäistä hakemusta. Klubin tarkoitus ei ollut yhteiskunnallinen tai poliittinen, vaan tarkoituksena oli ollut olla kirjallisuuden ja lukemisen asialla A Oy:n toiminnan kautta. Tilaisuudet olivat olleet haastattelu- ja keskustelutilaisuuksia rajoitetuissa tiloissa ja ne oli suunnattu ensisijaisesti A Oy:n lehden tilaajille, vaikka tilaisuuksia olikin markkinoitu myös avoimilla A Oy:n lehden verkkosivuilla. Kaikki klubitilaisuudet oli videoitu ja ne olivat olleet katsottavissa A Oy:n lehden verkkosivuilla. Tällä tavoin kaikille asiasta kiinnostuneilla oli pyritty tarjoamaan mahdollisuus osallistua tilaisuuteen paikalle saapumatta. Vastaaja oli heti ensimmäisen hakemuksen jälkeen ollut yhteydessä ravintolaan pyörätuoliluiskan saamiseksi.

Kaikki tilaisuudet oli järjestetty B-ravintolassa, jossa järjestetään paljon erilaisia tilaisuuksia. Ravintolan kanssa oli jo syksyllä 2017 sovittu kevääseen 2018 ulottuvista tilaisuuksista. Tilojen esteellisyys ei ollut koskaan tullut esille, koska tilaisuuksissa oli useita kertoja ollut läsnä pyörätuolia käyttävä toinen henkilö, joka ei ollut kokenut paikkaa esteelliseksi. Vastaaja ei ollut tietoisesti valinnut esteellisiä tiloja, eikä paikan valinta näin ollen ollut perustunut tietoiseen syrjintään. Paikan valinta ei ollut perustunut myöskään välinpitämättömyyteen. Ravintolan edustajat olivat tarjonneet hakijalle apua ja pyrkineet mahdollistamaan tämän pääsyn tilaisuuteen.

Rakennusvalvonnan lausunto

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta on 11.4.2018 pyytänyt kaupungin rakennusvalvonnalta tilojen esteettömyydestä lausuntoa, jonka rakennusvalvonta on toimittanut lautakunnalle 23.5.2018. Lausunnon mukaan B-ravintolan sisäänkäynti ja WC-tilat eivät täytä tällä hetkellä voimassa olevia esteettömyysmääräyksiä.

Esittelijän esitys

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo vastaajan välillisesti syrjineen hakijaa, kun se on toistuvasti järjestänyt yleisölle avoimia tilaisuuksia esteellisissä tiloissa, ja kieltää vastaajaa jatkamasta tai uusimasta hakijaan tai muihin vammaisiin henkilöihin kohdistuvaa syrjintää. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta asettaa päätöksen tehosteeksi 5.000 euron uhkasakon.

Perustelut

Sovellettavat oikeusohjeet

Suomen perustuslain (731/1999) 6 §:n 1 momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Pykälän 2 momentin mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan muun muassa vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Yhdenvertaisuuslakia (1325/2014) sovelletaan sen 2 §:n 1 momentin mukaan julkisessa ja yksityisessä toiminnassa.

Yhdenvertaisuuslain 8 §:n 1 momentin mukaan ketään ei saa syrjiä muun muassa vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Välittömänä syrjintänä pidetään yhdenvertaisuuslain 10 §:n mukaan sitä, jos jotakuta kohdellaan henkilöön liittyvän syyn perusteella epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta on kohdeltu, kohdellaan tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa. Syrjintä on yhdenvertaisuuslain 13 §:n mukaan välillistä, jos näennäisesti yhdenvertainen sääntö, peruste tai käytäntö saattaa jonkun muita epäedullisempaan asemaan henkilöön liittyvän syyn perusteella, paitsi jos säännöllä, perusteella tai käytännöllä on hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia.

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen (27/2016, CRPD, jälj. vammaisyleissopimus) 5 artiklan 2 kohdan mukaan sopimuspuolet kieltävät kaiken syrjinnän vammaisuuden perusteella ja takaavat vammaisille henkilöille yhdenvertaisen ja tehokkaan oikeussuojan syrjintää vastaan syrjintäperusteesta riippumatta.

Vammaisyleissopimuksen yleisperiaatteista säättävän 3 artiklan mukaan yleissopimuksen periaatteena on muun muassa esteettömyys ja saavutettavuus, joista säädetään sopimuksen 9 artiklassa. Sopimuksen 9 artiklan 1 kohdan mukaan vammaisille henkilöille on varmistettava muiden kanssa yhdenvertainen pääsy fyysiseen ympäristöön, kuten yleisölle avoimiin tai tarjottaviin palveluihin. Näitä toimia, joihin sisältyy saavutettavuuden esteiden tunnistaminen ja poistaminen, sovelletaan muun muassa rakennuksiin ja muihin sisä- ja ulkotiloihin. Artiklan 2 b kohdan mukaan sopimuspuolet toteuttavat asianmukaiset toimet, joilla varmistetaan, että yksityiset tahot, jotka tarjoavat yleisölle avoimia tai tarjottavia tiloja ja palveluja, ottavat huomioon kaikki esteettömyyden ja saavutettavuuden osatekijät vammaisten henkilöiden kannalta.

Vammaisyleissopimuksen 30 artiklan 1 c kohdan mukaan sopimuspuolet tunnustavat vammaisten henkilöiden oikeuden osallistua yhdenvertaisesti muiden kanssa kulttuurielämään ja toteuttavat kaikki asianmukaiset toimet varmistaakseen, että vammaiset henkilöt pääsevät paikkoihin, joissa tarjotaan kulttuuriesityksiä tai –palveluja.

Vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen hyväksymistä koskevan hallituksen esityksen mukaan sopimuksen 9 artiklan mukainen esteettömyyttä ja saavutettavuutta koskeva velvoite on yksi yleissopimuksen keskeisimmistä läpileikkaavista teemoista. Sopimuspuolilla on tässä aktiivinen toimintavelvoite. (HE 284/2014 vp, s. 31)

Vammaisyleissopimuksen toteutumista valvovan komitean mukaan sopimuksen tarkoittama saavutettavuus liittyy ihmisryhmiin, kun taas kohtuulliset mukautukset liittyvät yksilöihin. Velvollisuus turvata saavutettavuus on olemassa jo ennen kuin yksilö pyytää päästä johonkin paikkaan tai käyttää jotakin palvelua. Komitean mukaan sopimuksen 5 artiklan 2 kohdan mukainen syrjintäkielto velvoittaa sopimusvaltiot selkeästi määrittelemään kielletyksi syrjinnäksi muun muassa avoimien palvelujen pariin pääsemisen epäämisen. (Committee on the Rights of Persons with Disabilities, General Comment No. 2 (2014), kpl:t 25 ja 29)

Esteettömyyttä koskevista vaatimuksista sekä yleis- ja pysyväisluonteisista esteettömyystoimenpiteistä ei säädetä yhdenvertaisuuslaissa, vaan muualla lainsäädännössä. Rakennetun ympäristön ja rakentamisen esteettömyys perustuu maankäyttö- ja rakennuslainsäädännössä asetetuille tavoitteille. (HE 19/2014 vp, s. 37 ja 79 sekä HE 284/2014 vp, s. 32)

Kysymyksenasettelu

Asiassa on ensinnäkin arvioitava, syntyykö hakijan vaatimusten perusteella oletettava syrjinnästä. Mikäli syrjintä oletettaman katsotaan syntyneen, on arvioitava, onko vastaaja esittänyt syrjintäoletettaman kumoavaa selvitystä.

Asian arviointi

Syrjintäoletettaman syntyminen

Yhdenvertaisuuslain 28 §:n mukaan vireillepanijan on syrjintää tai vastatoimia koskevaa asiaa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa käsiteltäessä esitettävä selvitystä seikoista, joihin vaatimus perustuu. Jos asiaa käsiteltäessä esitettyjen selvitysten perusteella voidaan olettaa syrjinnän tai vastatoimien kieltoa rikotun, vastapuolen on kumotakseen oletuksen osoitettava, että kieltoa ei ole rikottu.

Yhdenvertaisuuslain esitöiden mukaan syrjintäoletettava syntyy, jos vireillepanijan esittämien tai muiden asiaa käsiteltäessä esiin tulleiden seikkojen perusteella voidaan olettaa syrjinnän tai vastatoimien kieltoa rikotun. Ensisijaisesti vireillepanijan on esitettävä sellaista näyttöä tapahtumien kulusta tai muusta tosiseikastosta, jonka perusteella asiaa objektiivisesti arvioiden voidaan olettaa syrjinnän tai vastatoimien kieltoa rikotun. Pelkkä väite tai epäily syrjinnän tai vastatoimien kiellon rikkomisesta ei riittäisi oletettaman syntymiseen. (HE 19/2014 vp, s. 93)

Yhdenvertaisuuslain esitöiden mukaan merkitystä ei ole sillä, onko tekijän tarkoituksena ollut syrjiä, jos menettelyä on objektiivisin perustein arvioituna pidettävä syrjintänä. (HE 19/2014 vp., s.71)

Kaupungin rakennusvalvonnan lausunnon mukaan B-ravintolan tilat eivät ole täyttäneet voimassaolevia esteellisyysmääräyksiä. Asiassa on näin ollen hakijan hakemusta tukevalla tavalla kiistatta selvitetty, että hakija ei ole päässyt pyörätuolillaan sisään ravintolaan, jossa vastaaja on järjestänyt yleisölle avoimina markkinoituja tilaisuuksiaan. Vastaaja on sekä hakijan viiden eri hakemuksen että oman selvityksensä perusteella järjestänyt kaikki klubitilaisuutensa samassa ravintolassa. Edellä selostetuilla perusteilla yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että asiassa syntyy oletettava välillisestä syrjinnästä.

Syrjintäoletettaman kumoaminen

Vastaajan on syrjintäoletettaman kumotakseen osoitettava, ettei syrjinnän kieltoa ole rikottu.

Vastaaja on kiistänyt syrjineensä hakijaa. Vastaaja on tuonut esiin, että se oli tehnyt ravintolan kanssa sopimuksen kaikkien kevään 2018 loppuun ulottuvien kirjallisuutta ja lukemista käsittelevien klubitilaisuuksien järjestämisestä samassa paikassa. Vastaaja on tuonut esiin myös, että tilaisuuksiin oli osallistunut toinen pyörätuolia käyttänyt henkilö, joka ei ollut kokenut tilaa esteelliseksi. Vastaaja on ensimmäisen hakemuksen yhteydessä ilmoittanut ottaneensa yhteyttä ravintolaan luiskan hankkimiseksi ravintolan sisäänkäynnille. Myöhempien asioiden yhteydessä vastaaja on ilmoittanut, että luiska saataneen pian.

Asiassa on sekä hakijan että vastaajan esittämien seikkojen perusteella katsottava selvitettyksi, että K-klubin tilaisuudet ovat olleet kaikelle yleisölle avoimia ja niihin on eri kanavissa markkinoitu olevan vapaa pääsy. Saadun selvityksen perusteella kaikki tilaisuudet on järjestetty samassa ravintolassa, joka on kaupungin rakennusvalvonnan lausunnon perusteella ollut esteellinen.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan arvioitavana on viisi tosiseikoiltaan samanlaista, viiden kuukauden aikana järjestettyä tilaisuutta, joihin mihinkään hakija ei ole päässyt esteellisyyden vuoksi osallistumaan. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta toteaa ensinnäkin, että vaikka kirjallisuutta ja lukemista käsittelevän klubin tarkoitus ei ole ollut esimerkiksi poliittisia osallistumisoikeuksia edistävä, klubi ja siihen osallistuminen ovat merkinneet avoimeen yhteiskunnalliseen kulttuurielämään osallistumista, johon yhdenvertaista osallistumista vammaisyleissopimus niin ikään turvaa. Vastaajan menettely on kevään 2018 aikana ollut toistuvaa ja jatkuvaa. Vastaaja ei ole kiistänyt, ettei muita esteettömiä tiloja tilaisuuksien järjestämiseksi olisi ollut saatavilla eikä se ole minkään hakemuksen yhteydessä tuonut esiin, että se olisi edes harkinnut tilaisuuksien siirtämistä esteettömiin tiloihin. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että menettelyn jatkuessa ja muun selvityksen puuttuessa kyse ei ole ollut poikkeuksellisesta hyväksyttävään syyhyn perustuneesta tilajärjestelystä. Lautakunta katsoo myös, ettei vastaaja ole ennalta sovittuun järjestämispaikkaan vetoamalla esittänyt toiminnalleen yhdenvertaisuuslain 13 §:n tarkoittamaa hyväksyttävää tavoitetta, joka voisi oikeuttaa välillisen syrjinnän.

Edellä selostetuilla perusteilla yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, ettei vastaaja ole kumonnut asiassa syntyneitä syrjintäolettamia. Koska vastaajalla on hakijan viiden hakemuksen vireilläollessa ollut tilaisuus muuttaa menettelyään, mutta se ei ole sitä tehnyt, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta asettaa päätöksensä tehosteeksi hakijan vaatimalla tavalla uhkasakon.

Johtopäätös

Vastaaja ei ole esittänyt sellaista näyttöä, joka kumoaisi hakijan selvityksen perusteella syntyneen syrjintäolettamien. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo vastaajan välillisesti syrjineen hakijaa ja kieltää sitä uusimasta tai jatkamasta syrjintää. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta asettaa päätöksen tehosteeksi 5.000 euron uhkasakon.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan päätös

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta päätti hyväksyä esittelijän esityksen.

Lainkohdat

Suomen perustuslaki (731/1999) 6 § 1 ja 2 momentti ja 22 §

Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 2 § 1 momentti, 8 § 1 momentti, 10 §, 13 § ja 28 §

Hallintolaki (434/2003) 25 §

YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista (SopS 26-27/2016) 2 artikla, 3 artikla, 5 artikla 2 kohta, 9 artikla 1 ja 2 kohdat, 30 artikla 1 kohta

Muutoksenhaku

Muutoksenhakuohjaus liitteenä.

Asian ovat päättäneet Outi Anttila (puheenjohtaja), Riitta-Maija Jouttimäki, Juha Lavapuro, Jukka Lindstedt ja Pirkko Mahlamäki. Asian esittelijä Maria Peltoniemi.